

JOSEP MARIA SALRACH

EL COMTE-BISBE MIRÓ BONFILL I L'ACTA DE CONSAGRACIÓ DE CUIXÀ
DE L'ANY 974

Dades biogràfiques

El bisbe de Girona (971-984) i comte de Besalú (965-984), Miró, dit Bonfill, és un personatge singular de la Catalunya del segle X.¹ Fill petit del comte de Cerdanya, Miró el Jove, i de la comtesa Ava, és l'únic jerarca català del seu temps que aplegà ensems la dignitat episcopal i la comtal, és a dir, la màxima autoritat civil i eclesiàstica.² Complint deures dels dos mons, Miró Bonfill presidí tribunals de justícia envoltat de jutges, vescomtes, clergues i homes bons,³ i viatjà al menys dues vegades a Itàlia: l'any 979 fou rebut en audiència pel papa Benet VII, que li atorgà una butlla pel monestir de Sant Pere de Besalú,⁴ i l'any 981 assistí a Laterà a un concili sobre la simonia que presidí l'emperador Otó II.⁵

El comte-bisbe, com altres personatges de la Catalunya del seu temps, no escatimà esforços en la propagació del monaquisme: obra personal seva fou la fundació del monestir de Sant Pere de Besalú⁶ i d'una comunitat de canonges⁷ a Besalú, la capital del seu comtat. Juntament amb el seu germà, el comte Oliba de Cerdanya (el pare de l'abat i bisbe Oliba), fundà també el monestir de Santa Maria i

1. Una breu biografia d'aquest personatge, a Josep M. SALRACH, *El bisbe-comte Miró Bonfill i la seva obra de fundació i dotació de monestirs*, «II Col·loqui d'Història del Monaquisme Català», II (Poblet 1974), p. 57-81.

2. Sobre els primers comtes de Cerdanya-Besalú, vegis Josep M. SALRACH, *El comte Guifré de Besalú i la revolta de 957*, «Amics de Besalú. II Assemblea d'Estudis» (Olot 1973), p. 3-36.

3. Hem conservat documents de dos judicis del comte-bisbe; són dels anys 971 (Arxiu del Monestir de Montserrat, pergamins de Bages, Carpeta 2, perg. 1047) i 983 (J. MARQUÉS, *Sobre los antiguos judíos de Gerona*, «Sefarad», XXIII, 1963, p. 22-35).

4. J. VILLANUEVA, *Viage*, XV, ap. 27.

5. Josep M. SALRACH, *El bisbe-comte*, p. 71-73.

6. P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 124 (any 977).

7. P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 121 (any 977).

Sant Urbici de Serrateix,⁸ al Berguedà. Altres cases que es beneficiaren de la generositat de Miró Bonfill foren els cenobis de Ripoll, Sant Joan de les Abadesses, Cuixà, Camprodon, Banyoles, Sant Benet de Bages, Rodes, Arles i Sant Llorenç prop Bagà.⁹

Naturalment, el mot «generositat» que hem emprat suggereix motivacions religioses i altruisme, però sembla evident que les llargueses de les cases comtals envers l'Església encobrien també objectius polítics relacionats amb el poder del clergat i la seva capacitat d'ajudar a la construcció dels poders locals. No oblidem que les escoles dels monestirs i les seus eren els únics centres d'ensenyament d'on podien procedir els lletrats i gent de cultura escrita que envoltava i servia els comtes; que bisbes i abats viatjaven com ambaixadors d'aquests, i que el baix clergat, proper al poble, devia contribuir a fer oblidar clivelles socials i a cohesionar el col·lectiu entorn dels dirigents. Que les famílies comtals orientessin les filles i els fills petits (com Miró Bonfill) cap a la carrera eclesiàstica forma part, doncs, de l'ordre lògic de les coses, perquè també era una forma de rendibilitzar les generositats de les famílies envers l'Església. Hom podria parlar d'unes pautes de comportament o de relació semblants entre famílies de la noblesa (alta i baixa)¹⁰ i de la pagesia aloera, d'una banda, i les institucions eclesiàstiques, de l'altra: uns feien donatius i els altres oferien recompenses espirituals i fins materials, però a la fi ens resultaria impossible desllindar les generositats o devocions de les inversions perquè l'historiador no pot penetrar en les consciències.

Tornem, doncs, al fill de la nostra narració per recordar que el comte-bisbe Miró que, organitzant i protegint l'Església de la seva diòcesi gironina, protegia i organitzava ensems l'autoritat del seu llinatge a Besalú, era també un home de cultura en un mon d'il·letrats. L'anàlisi intern d'una sèrie d'actes de dedicació i dotació d'esglésies monestirials en les que Miró hi figura com oficiant presenten unes característiques (fonamentalment quatre o cinc) comunes que permeten pensar en una sola autoria i atribuir-la al comte-bisbe:

1. El text acostuma a estar esquitxat de grecismes, neologismes i mots llatins poc comuns.
2. L'estil és barroquitzant i ampul·lós, amb frases llargues i de sintaxi complicada.¹¹
3. Les fórmules de datació, pel context de l'època, són generalment abraçadabrants perquè l'any de regnat dels reis francs i de l'Encarnació hi resulten de complicades operacions aritmètiques o del càlcul de les circumval·lacions

8. J. VILLANUEVA, *Viage*, VIII, ap. 26, i G. PUJADES, *Crònica*, VII, p. 208-211.

9. Josep M. SALRACH, *El bisbe-comte*, p. 79-81.

10. Vegis, per exemple, la carrera eclesiàstica d'alguns Montcada a John C. SHIDELER, *Els Montcada: una família de nobles catalanas a l'Edat Mitjana (1000-1230)*, Barcelona, 1987, p. 77-94.

11. Anscari M. MUNDÓ, *Recherches sur le traité du moine Garsias a l'abbé-évêque Oliba sur Cuxa*, «Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa» (abril 1970), p. 63-74.

feres pel sol en el firmament. I no hi manquen les al·lusions a l'allunyament de la monarquia franca i a la marxa dels comtes cap a la sobirania.¹²

4. L'erudició i certes pretensions literàries i narratives són també característiques de les actes i altres documents del comte-bisbe que ens explica la revolta del 957, a Besalú, i la història de les construccions de Ripoll i Cuixà, i que còpia, a vegades sense dir-ho, paràgrafs de la Bíblia i dels Pares de l'Església.¹³
5. Els bons llatinistes, com Anscari M. Mundó, han observat també la presència d'hexàmetres i distics entremig de la prosa llatina de Miró Bonfill.

Així hom pot atribuir al comte-bisbe l'autoria de les actes de consagració de Cuixà (974), d'elecció de l'abat Dodó de Camprodon (976), de fundació i dotació de la canònica de Besalú (977), de dotació de Serrateix (977), de dedicació de Ripoll (977)¹⁴ i de fundació de Sant Pere de Besalú (977).

Aquest personatge polifacètic, que mil anys enrera fou comte i bisbe, fundà i dotà monestirs, viatjà a Roma i es relacionà amb papes i emperadors, impressionà els contemporanis amb el preciosisme de l'estil i feu escola: el seu nebot, l'abat-bisbe Oliba, i el monjo Garsias de Cuixà es poden considerar, en aquest sentit, uns continuadors.¹⁵ Miró perfeccionà i desenvolupà fórmules de redacció de preàmbuls i escatocols que, introduïdes en formularis com els del monestir de Ripoll, foren imitades repetidament.¹⁶

Precisant en les clàusules de datació que el rei carolingi, rei francigen, regnava a França, i que entre nosaltres regnava Jesucrist, i afegint que el seu germà Oliba, el seu cosí Borrell i ell mateix eren comtes per la gràcia de Deu,¹⁷ Miró Bonfill donava testimoni, ja els anys setanta, de que, des dels comtats, els jerarques havien pres consciència de la marxa de la història: allunyament de França i formació de sobirania local. Prendre consciència d'aquest procés i expressar-ho era condició prèvia per a impulsar-lo que és el que va fer el comte-bisbe l'any 979 quan va escollir

12. Vegis, per exemple, l'acta d'elecció de l'abat Dodó de Camprodon del 976 (J. VILLANUEVA, *Viage*, xv, ap. 33) i la de fundació de la canònica de Besalú del 977 (P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 121).

13. Sobre els documents de Miró relatius a la revolta del 957, vegis el nostre treball citat a la nota 2. La història de les construccions de Ripoll i Cuixà es troba a les actes de consagració respectives, de 977 i 974.

14. Josep M. SALRACH, *El comte-bisbe Miró Bonfill i l'acta de consagració de Ripoll de l'any 977*, «Miscel·lània Aramon i Serra», ix (Barcelona 1984), p. 303-318.

15. Vegis el treball d'Anscari M. MUNDÓ citat a la nota 11.

16. Michel ZIMMERMANN, *Protocoles et préambules dans les documents catalans du IXe au XIIe siècle*. «Mélanges de la Casa de Velázquez», xi, 1975, p. 51-79.

17. «Anno XXIII, regnante Leuthario francigeno rege, apud nos autem imperante Domino Jesu Christo» (Dotació del monestir de Serrateix, 977; P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 122). «Anno Incarnations Domini millesimo minus viginti tres regnante Leutario rege in Francia» (Dotació de Sant Vicenç de Besalú, 977; P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 121). Michel ZIMMERMANN, *Aux origines de la Catalogne. Géographie politique et affirmation nationale*. «Le Moyen Age», núm. 1, 1983, p. 5-40; Idem, *La datation des documents catalans du IXe au XIIe siècle: un itinéraire politique*, «Annales du Midi», Tome 23, núm. 154, 1981, p. 345-375.

de posar el monestir de Besalú, fundació personal seva, sota la protecció del Papa i no del rei carolingi, contràriament al costum dominant fins aleshores a Catalunya.

Miró possiblement posà les primeres pedres del seu personal edifici cultural a l'escola (*scriptorium* i biblioteca) de Ripoll on potser conegué vers 967-970 a Gerbert d'Orlhac, que vingué a Catalunya a aprendre les ciències.¹⁸ Es clar que em refereixo al Gerbert que fou abat de Bobbio (982-983), secretari d'Adalberó de Reims (984-989), artífex amb aquest de la substitució dels Carolingis pels Capets (assemblea de Senlis, 987), secretari d'Hug Capet, arquebisbe de Reims (991) i de Ravena (998), i Papa amb el nom de Silvestre II (999-1003).¹⁹

Obviament Miró estava ben relacionat i pel que sembla era admirat i respectat fronteres al nord de Catalunya, on el 984 Gerbert redactava una lletra recordant els llaços d'amistat que els unien, expressava admiració per la seva personalitat i demanava al bisbe-comte un llibre d'aritmètica escrit pel «savi Iosephus».²⁰ Si aquesta lletra va arribar mai a Catalunya, no sembla que Miró la pogués respondre personalment car va morir el 22 de gener del l'any 984.²¹

L'acta de consagració

No crec necessari resumir aquí la història de les construccions de Cuixà, i el seu precedent d'Eixalada. Qui s'hi interessi farà bé de llegir els treballs de Pere Ponsich que avui és qui millor coneix la història d'aquest monestir.²² Direm simplement que el 30 de setembre del 974, juntament amb els bisbes Francó de Carcassona, Bernat de Coserans, Isol de Tolosa, Guisad d'Urgell, Fruia de Vic i Sunyer d'Elna, el bisbe-comte Miró consagrà els set altars de la nova basílica de Sant Miquel de Cuixà, que havien començat a construir el comte Sunifred i l'abat Pons el 17 de febrer del 956,²³ i havien continuat, després de la seva mort, els comtes Oliba i Miró (el nostre comte-bisbe) i l'abat Garí. Presidí la solemnitat l'esmentat comte Oliba, que ho era de Cerdanya, Conflent i Berguedà, acompanyat de la seva esposa, la comtessa Ermengarda.

Pel barroquisme de la redacció i la complicada fórmula de datació, l'acta de consagració de Cuixà del 974 (com la de Ripoll del 977) ha de ser considerada com

18. Lluís NICOLAU D'OLWER, *Gerbert i la cultura catalana del segle X*, «Estudis Universitaris Catalans», IV (Barcelona 1910), p. 331-358.

19. Pierre RICHÉ, *Gerbert d'Aurillac, le pape de l'any Mil*, París (Fayard), 1987.

20. Julian HAVET (éd), *Lettres de Gerbert (983-997) publiées avec une introduction et des notes*, París, 1889, carta 25, p. 19.

21. Próspero de BOFARULL, *Les condas de Barcelona vindicados*, I, Barcelona 1836, p. 97.

22. Pierre PONSICH, *Saint-André d'Eixalada et la naissance de l'abbaye de Saint-Germain de Cuxa (840-879)*, «Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa», núm. 11, 1980; Idem, *Saint-Michel de Cuxa au siècle de l'an Mil (950-1050) (1ere Partie: Avant l'An Mil)*, «Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa», núm. 19, 1988; Idem, *La grande histoire de Saint-Michel de Cuxa au Xe siècle*, «Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa», núm. 6, 1975.

23. Pierre PONSICH, *Les problèmes de Saint-Michel de Cuxa d'après les textes et les feuilles*, «Études Roussillonaises», II, 1 (Perpinyà 1952), p. 27.

una de les obres mestres de Miró Bonfill.²⁴ Per això, i malgrat pugui semblar un exercici escolar, no resistim la temptació d'oferir una traducció catalana d'aquest text.²⁵

[I] «Després que el Salvador, inefablement esclafada la mort traïdora de tots els éssers, ressuscitant les despulles arrebastades a les gorges de la profunda obscuritat i retenint-les amb la nova pompa del triomf, convertí en excels tot quant arrebastà a les profunditats i s'emportà amb ell en asseure's a la dreta del Pare, primer que res envià a les quatre parts de l'univers a dotze homes escollits i irradiats per l'esperit diví i consubstancial per a que ensenyessin als homes la fe que puja cap al regne pel recte camí celestial. I ells mateixos, complint sol·lícitament les comandes amb la gràcia divina del seu Senyor, subjectaren favorablement sota el jou de Crist els ferotges cors de pobles de tot origen amansits per ells. A continuació, universalment promulgada a tots la triple veritat, segons és manifest als fills de Deu, tan aviat com els simbòlics graners estigueren arreu plens de la voluntat divina, alguns per totes les regions de l'univers construïren esglésies i les enriquiren amb els seus béns a fi que, visquent allí mateix i servint a Déu, les comunitats de clergues i monjos s'alimentessin amb els fruits de llurs propietats i les necessitats dels pobres fossin satisfetes amb els seus recursos i ajudes. Tots els creients que seguien les seves perjudes, educats en la tradició de la mare Església, i sadollats amb els seus escrits, es mantingueren fermament i santament a la mesura de llurs possibilitats.

[II] »Així, doncs, a continuació, el príncep Sunifred, difunt, inspirat per l'alé diví, escollí entre altres especialment un cert petit monestir en honor del Senyor i sota l'advocació del beatíssim protector l'arcàngel Miquel, situat a la vall del Conflent, en el lloc que des de fa temps els antics volgueren anomenar Cuixà; i, encara que construït amb pobres materials, no obstant el feu construir de nou gran amb les riqueses; també amb els monjos aplegats de molts llocs constituí i donà potestat allí mateix a un abat, segons la norma de la Regla, perquè els monjos preguessin amb les lloances escaients. Absent també aquest, col·locà allí a un abat egregi, de nom Garí, que, com estrella rutilant, s'esforçà a què el món vibrés amb l'anomenada del monestir. En aquestes circumstàncies l'esmentada església de Sant Miquel, que des de feia temps havia estat una obra construïda de reduïdes dimensions, llavors ja no podia acollir a tot el poble creient. (La seva nova construcció) fou, doncs, considerada convenient perquè no solament resultava una ajuda per a la vida present, sino que a més es valorava com una confirmació del premi de la vida eterna. Per això, en conseqüència, el mateix príncep, amb el consentiment del seu propi pontífex, dels bisbes restants, de l'abat, dels clergues i del poble fidel, reuní una

24. El text llatí a P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 119, i a Ramon d'ABADAL, *Com neix i com creix un gran monestir pirinenc abans de l'any mil. Eixalada-Cuixà*, Abadia de Montserrat, 1954, doc. 99.

25. Agraïxo al filòleg Joan Rebagliato l'ajut que anys entera em va donar i que resultà essencial per a comprendre el llatí preciosista del comte-bisbe. Com s'acostuma a dir, però, només jo soc responsable de les errades que aquesta traducció pugui contenir.

assemblea a fi de construir un temple honorable (en un altre lloc) perquè l'esmentada església en honor de Sant Miquel ja estava en un lloc adequat. Primer, doncs, ni el propi príncep ni l'abat enderrocaren el temple petit, sino que continuaren assíduament les cerimònies religioses en el temple vell, mentre que, seguint el costum, l'obra es portava a terme. Quan l'abat i també els monjos ja estaven cansats per l'ajuda que constantment donaven al propi príncep en el treball començat, aquest mateix príncep, emportat d'aquesta vida per una mort inexorable, emigrà cap a Crist per a recollir el digne fruit de la seva obra. Que l'Omnipotent no li faci pagar els deutes dels seus pecats, sino que, per la intervenció de l'arcàngel esmentat, el Pare Omnipotent purifiqui les seves impureses i esborri els errors de la seva vida. En aquestes circumstàncies li succeïren els seus dos germans preclars, els quals, moguts per piatós amor, s'esforçaren a col·laborar en l'obra començada, a la mesura de les seves possibilitats. També l'abat i els monjos, treballant puntualment en l'obra d'aquest mateix, amb l'ajut dels prínceps damunt dits, porten fins el dia del seu acompliment l'obra iniciada, amb l'auxili de Deu Omnipotent.

[III]»En conseqüència, els esmentats prínceps i abat, inspirats per una flama divina, feren això amb intel·ligent sol·licitud; i d'acord amb els set dons de l'Esperit Sant, aixecaren set altars en aquest temple, i congregaren a set bisbes, que, amb el consentiment de Déu, dedicaren venerablement el dit temple i altars. Així, doncs, els noms dels bisbes són els següents: el venerable Sunyer, representant de la Santa Església de la Seu d'Elna, en la diòcesi del qual l'església esmentada se sap que està construïda; Miró, molt humil bisbe de la Santa Església de la Seu de Girona, a l'autoritat del qual, juntament amb el seu germà el senyor Oliba, comte, aquest propi lloc pertany; Fruia, egregi pontífex de la Santa Església de la Seu d'Osona; Guisad, cap escollit de la Santa Església de la Seu d'Urgell; Isol, reverendíssim prelat de la Santa Església de la Seu de Coserans; Francó, selecte pastor de la Santa Església de Carcassona.

[IV]»Aquests set bisbes, amb el consentiment de la misericòrdia de Deu altisonant, sota el principat del senyor Oliba i de la seva esposa la senyora Ermengarda, dedicaren el temple esmentat i els altars advertint també baix amenaça d'excomunió que ningú gosi robar cap de les coses d'aquest cenobi. Perquè, així com, tota classe de riquesa eclesiàstica proporciona el remei del perdó al donant, així també ocasiona la pèrdua de la vida al defraudador, perquè així com la devoció de cadascú ha ofert una ofrena en honor de suavitat a Déu, així també ha establert que es conservi la totalitat de les ofrenes en el lloc, en el qual —naturalment si es manté constant— allí resta la influència de l'oferent, de manera que si és burlada, la perdició eterna del defraudador està decidida. Per tant, volem que sigui notori a tots els fidels de la Santa Església de Déu que les coses que són lliurades a l'Església, són regalades a Crist, i qualsevol cosa que se sostregui a l'Església, es roba a Crist. En conseqüència, tota vegada que les coses que són conferides a les Esglésies de Déu, són d'Ell, es tracta d'una certa bogeria el fet que algú arrebassi de la mà de Deu una cosa que

pretengui retenir per la força. A fi que una certa presumpció inaudita, això és, la invasió del temple, no s'esdevingui, tots nosaltres, els set bisbes, prohibim fer-ho sota l'amenaça d'excomunió. I si algú s'atrevis a afrontar temeràriament les nostres admonicions, i intentés robar alguna de les coses d'aquest cenobi aquí justament aplegades, i en una confusió desorientadora ho restituís malament, i d'això no se n'hagués esmenat, i humilment hagués vingut a donar satisfacció a la pròpia Església, que sigui allunyat dels llinars de la Santa Església de Déu i que sigui ferit des de les altures per la venjança del sacrilegi, i que el sacrileg sigui obligat a pagar segons les lleis del món, i amb Judes, execrable traïdor que robava allò que era donat pel Senyor, sigui llançat a les flames atroces i infernals, senti el judici de la llei divina juntament amb Datan i Abiram que es condemnem, i si no es corregís, que, a semblança d'aquests pecadors, davallí, per a ser perennement atormentat, a l'infern on els cucs no es moren, i el foc no s'extingeix, i on passaran del calor del foc al fred de les aigües gelades, i on els pecadors suporten una fetor intolerable i uns turments indescriptibles, i, a més de les penes que constantment la Santa Església de Déu pregona per als traïdors en el Salm, també les seves ànimes siguin envoltades com la pols que arrossega el remolí, i vagin d'un lloc a l'altre com la palla que mou el vent, com el foc que crema el bosc i la flama que calcina els rostolls, així Déu Omnipotent els persegueixi en la seva tempestat, i la seva ira els destrueixi. Que la ignomínia ompli els seus rostres i implorin el nom de Déu Omnipotent. S'avergonyeixin i siguin torbats pels segles dels segles, i siguin confosos, i vagin a la perdició. I que coneguïn que el seu nom és el Senyor, i que el propi Déu Omnipotent és el venjador de la Santa Església pels segles dels segles. I que, en conseqüència, totes les malediccions de l'Antic i del Nou Testament caiguin sobre els transgressors; i si no s'arribessin a esmenar, que paguin les penes no solament en aquesta vida sino també en el futur. I a fi que aquesta escriptura i excomunió assoleixi una força major, nosaltres els esmentats set bisbes signem aquí dessota amb les nostres mans, i volem que sigui corroborat pels clergues i altres ordes de la Santa Església de Déu amb subscripcions i signatures.

[V]» Així, doncs, aquesta escriptura o dedicació ha estat feta la vigília de les calendes del mes d'octubre, transcorregudes dos novenes d'anys jubilars i una tretzena de lustres de l'Encarnació del Senyor, en la Indicció tercera, en l'any doble decé que Lotari, rei dels francs, presideix el regne.

[VI]» † Sunyer bisbe elenenc. † Miró bisbe gironí. † Fruia bisbe ausonenc. † Guisad bisbe urgellenc. † Isol bisbe tolosà. † Bernat bisbe conseranenc. † Francó bisbe carcassonnenc».

Històrica, art, arqueologia

El document que acabem de traduir no és una peça literària però tampoc està exempt de pretensions literàries. En tot cas diríem que forma part d'un capítol de

precedents de la literatura catalana medieval fet de textos llatins i autors de matriu eclesiàstica. Però, abans de comentar-ne aspectes estilístics, volem utilitzar-lo com a font històrico-arqueològica. Per ell sabem que el comte Sunifred de Cerdanya, fill gran de Miró el Jove i net de Guifré el Pelós, prengué sota la seva protecció el cenobi de Cuixà, quan encara era un petit monestir (*rlegit quendam coenobiolum*), construït amb materials pobres (*exili fabrica constructum*), i el convertí en una casa gran per les riqueses (*gazis tamen fecit illum mon mediocrem*). Ell mateix aplegà monjos de molts llocs (*monachis quoque undecumque collectis*) i els donà un abat conforme a la Regla (*abbatem iuxta morem regulae ibidem constituit atque sublimavit*) perquè els guiés en el compliment de la seva missió (*cuius morigeris monachi famularentur obsequis*). Fou l'abat Pons, conegut per altres documents.²⁶

En iniciar-se l'abadiat de Pons el 956, a Cuixà hi havia dues esglésies: la de Sant Germà, construïda pel comte Sunifred i consagrada el 30 de juliol de 953,²⁷ i la de Sant Miquel que llavors era una construcció petita i insuficient per a acollir el poble fidel (*angusto fabricata fuerat machina gyro, que neque tunc poterat plebs veneranda capi*). Amb el consell de la jerarquia eclesiàstica i del poble fidel, el príncep Sunifred decidí, per consegüent, construir una nova basílica en honor de Sant Miquel. Les obres van començar, segons que sembla, el 17 de febrer de 956. Mentre durà la construcció de la nova església, el culte se seguí celebrant en el vell oratori que no fou enderrocat fins que l'obra fou enllestida: *sed nec angusta prius subtraxit sana idem princeps vel abba; sed assidue in prisco peragens cerimonia templo, donec site sequens consummaretur opus*.²⁸

Mentre la basílica s'aixecava amb gran esforç del príncep i dels monjos (*abbate quoque monachisque cum adminiculo eidem principi assidue incepto iam opus desudantibus*), va morir l'abat Pons i llavors el comte Sunifred, que potser sentia que s'acostava la fi dels seus dies, cap el maig-juliol de 965 va encomanar la direcció del cenobi i la continuació de les obres al monjo Garí, personatge il·lustre (*locavit ibi abbatem egregium nomine Guarinum*) que, segons Pere Ponsich, era ja abat de Saint Pierre de Lézat i provenia de Cluny.²⁹ Pocs mesos més tart, l'octubre de 965, la mort s'emportà així mateix el comte de Cerdanya³⁰ (*fatali casu ab hoc vita idem princeps subtractus, precepturus dignum operis sui fructum migravit ad Christum*), a qui succeïren els seus germans, Oliba i Miró (*successerunt igitur huic sui duo clarissimi fratres*), que també, s'esforçaren a impulsar la construcció de la basílica: *qui prompti amore pio, coeptum iam opus, prout potuere, adiuvare satagerunt*.

L'abat Garí, els monjos i els esmentats prínceps, Oliba i Miró, van treballar

26. R. d'ABADAL, *Eixalada-Cuixà*, p. 90.

27. R. d'ABADAL, *Eixalada-Cuixà*, ap. 77 o P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 90.

28. Per a la història de les construccions de Cuixà vegis el treball de P. Ponsich citat a la nota 23 i les pàgs. 93-95 de l'obra de R. d'Abadal de la nota anterior.

29. P. PONSICH, *Saint-Michel de Cuxa*, p. 12-13.

30. El testament de Sunifred a P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 104. Es d'l d'octubre de 965.

cojuntament en l'empresa que portaren a bon fi. Enllestida l'obra tota vegada que en la basílica s'havien erigit set altars, en record dels set dons de l'Esperit Sant, també s'hi congregaren set bisbes que els consagraren: *et iuxta septem dona Spiritus Sancti, septem in hoc templo erexerunt altaria, septemque episcos congregaverunt, qui praelibatum templum vel altaria annuente Deo venerabiliter dedicarunt*. Però sembla que aquests bisbes no foren escollits a l'atzar sino que significativament allí es congregaren els bisbes catalans i occitans sobre la diòcesi del quals devia irradiar amb més força la influència de Cuixà: els bisbes d'Elna, Girona, Osona i Urgell, en terra catalana, i els de Tolosa, Coserans i Carcassona, en terres ultrapirinenques. La cerimònia estigué presidida pel comte Oliba, a la jurisdicció del qual pertanyia el temporal de l'abadia, i per la comtessa Ermengarda, acompanyats per llur germà, el comte-bisbe Miró que ensems era protector del cenobi, constructor de la basílica, prelat oficiant d'aquella cerimònia i cronista de la solemnitat. Sembla lògic que, essent Miró l'autor de l'acta de dedicació, en ella no s'hi escatimin les lloances a la seva família, particularment al seu germà gran, el comte Sunifred, que fou el gran protector de Cuixà. No tenim, però, elements per a dubtar de la sinceritat del comte-bisbe, fins i tot podem pensar que quan Miró anomena a Sunifred príncep, en lloc de comte, pot voler traduir una posició política de preeminència ben real, i que podem justificar de dues maneres:

1/ Sunifred era anomenat príncep perquè era el primer o principal dels membres de la Casa de Cerdanya. Com a cap del llinatge se li devia reconèixer una autoritat superior que Miró potser tradueix amb el mot príncep més enaltidor que el mot comte que tots els germans porten.

2/ Miró, que coneix la història de la família, i sap que l'avi Guifré el Pelós, va rebre la dignitat comtal de mans dels reis carolingis centa anys enrera, ha de ser conscient de la distància recorreguda, és a dir, de la posició política de sobirania o independència assolida pels comtes de la tercera generació. Com designar aquesta potestat? El mot príncep li devia anar millor que el de comte i era menys compromès que el de rei.

Entre 1043 i 1046 el monjo Garsias de Cuixà, a petició de l'abat i bisbe Oliba, nebot de Miró Bonfill, va escriure un tractat en el que es fa la biografia elogiosa de l'abat-bisbe, es narra la història del cenobi cuixanenc des dels seus orígens i es descriuen les diverses construccions i l'embelliment dels edificis sagrats de l'època de l'abadiat d'Oliba.³¹ Com diu Anscari M. Mundó, el tractat està compost de cinc parts que no són homogènies del del punt de vista de l'estil literari, encara que en la majoria d'elles predomina l'us abusiu d'adjectius, i verbs, i de paraules rares i ambigües, molt corrent des de que el bisbe de Girona, Miró, introduí el preciosisme a Catalunya, la segona meitat del segle X.³² En aquest cas resulta evident que hi

31. P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 222, cols. 1072-1082.

32. A. M. MUNDÓ, *Recherches sur le traité du moine Garsias*, p. 66.

hagué una influència literària directa del comte-bisbe, perquè Garsias, per a la composició del seu tractat se serví d' aquesta acta de Cuixà del 974, entre altres documents. Efectivament, segons ell mateix confessa, s'inspirà en diverses escriptures antigues (*cartulas descriptas*) que va trobar als arxius de l'abadia (l'acta de consagració del 953 i la del 974, una relació de relíquies i algunes homilies de l'abat Oliba), però en la seva recerca topà amb documents il·legibles o de difícil comprensió: *cum essent multa quae pene legi vel perspici non valerent*.³³ És possible que Garsias faci al·lusió aquí a l'acta del 974, on pogué trobar-se amb paràgrafs, oracions o mots que no sabé desxifrar, o ximplement se sentí insegur de la seva exacta significació. Aquest podria ser el cas del sistema de datació que més endavant examinarem.

Descripció externa

L'acta de Cuixà del 974 presenta totes les característiques que configuren l'estil del comte-bisbe: abundor d'adjectius i verbs; proliferació d'he·lenismes, cultismes i paraules poc usuals o de significació ambigua; riquesa i varietat lèxica l, repetició de consonàncies o al·literacions; construcció de períodes llargs i ampul·losos; utilització potser exagerada de participis i gerundis; presència d'elements de mètrica llatina barrejats en la prosa; creació d'imatges, metàfores o comparacions que per la seva bellesa o dramatisme confiuren a l'escrit un cert to literari; extravagància en les fórmules a vegades quasi cabalístiques de la datació; etc.

Abans d'entrar en una anàlisi interna de l'acta del 974 farem el que en podríem dir una breu descripció externa que anirà acompanyada de l'anàlisi d'algún element. Per a aquesta aproximació ens servirem de la divisió lògica que el text presenta en sis parts i que nosaltres hem individualitzat en la traducció. Cal dir d'entrada que l'escrit té una coherència discursiva i porta del plantejament general a la qüestió concreta ensems que del passat cap al present; en concret es va de la cristianització com a fenomen universal a Cuixà com a obra particular de la fe; i dels antecedents de les construccions cuixanenques a la solemnitat del 974.

En primer lloc, a manera d'introducció, Miró es refereix en termes generals a la Redempció, a la missió evangelitzadora desenvolupada pels Apòstols i la subsegüent construcció de temples i organització de comunitat monàstiques per iniciativa dels propis fidels. Aquesta part del document, que per l'abarrocada redacció és probablement la més difícil d'entendre, excepció feta de la datació, enllaça molt bé amb la següent.

Segueix en segon lloc, com a conseqüència de l'anterior, la història de la construcció del temple de Sant Miquel que finançà el príncep Sunifred, inspirat, diu el document, per l'alè diví a semblança dels primers cristians. Aquesta part de l'acta, bastant llarga, ha atret poderosament l'atenció d'historiadors de l'art i arqueòlegs

33. P. MARCA, *Marca Hispanica*, col. 1073.

com Puig i Cadafalch, Gaillard, Durliat, Stym Popper, Junyent, Ponsich, Barral, etc.

En la tercera part Miró al·ludeix amb curiosa brevetat a la solemnitat de la consagració i esmenta els set bisbes consagrants.

En quart lloc segueix la descripció, molt llarga i minuciosa, de les penes que cauran damunt dels infractors que atemptin contra la integritat patrimonial del cenobi. Per les imatges i el clímax dramàtic que s'assoleix aquesta és la part que té un to més manifestament literari.

Les parts cinquena i sisena són la datació i les subscripcions. Aquestes no creiem que necessitin comentari. Ben diferent és el cas de la datació que el monjo Garsias potser no va poder desxifrar. Miró s'expressa així: *Acta est igitur haec scriptura vel dedicatio* (= «Així, doncs aquesta escriptura o dedicació ha estat feta») *retro kalendarum mensis octobris* (= «la vigília de les calendes del mes d'octubre»), *elapsis Dominicae Trabeationis annis bis novenis iubelois lustrisque tricenis* (= «transcorreguts dos novenes d'anys jubilaris i una tretzena de lustres de l'Encarnació del Senyor»: $[2 \times 9 \times 50] + [13 \times 5] = 965$), *indictione terna* (= «en la tercera Indicació»: 975), *anno bis deno Lautario Francorum rege praesidente regno* (= «en l'any doble desè en què Lotari rei dels francs presideix el regne»: 974). Les diferències entre els anys de l'Encarnació, de la Indicació i del regnat de Lotari expliquen les possibles dificultats de Garsias. Tanmateix per tots els historiadors actuals, i de temps enrera (almenys des de Peire de Marca i Etienne Baluze), la data exacta és el 974 que es correspon amb els vint anys del regnat de Lotari,³⁴ i que encaixa amb les dades històriques contingudes en el document: les referents a construccions i personatges.

Anàlisi interna

Com dèiem, aquest document té un cert interès filològic. L'anàlisi interna, que ja hem encetat, de fet, en presentar i desxifrar la fórmula de datació, ens ha de permetre individualitzar els diferents elements que configuren l'estil literari del comte-bisbe del que més amunt n'hem relacionat els caràcters generals.

Hem parlat d'una proliferació d'hel·lenismes, cultismes i paraules poc usuals o de significació ambigua. En el text present formen part d'aquest lèxic rebuscar mots com *erpigena*, *thearchica*, *quadrisido*, *coenobiolum*, *ecclesiola*, *(Dei) altitonantis*, *sydus lucidum*, *machina gyro*, *antistes*, *praesul*, *opilio*, etc. Naturalment, per mesurar la raresa menor o major de cadascun d'aquests mots o d'aquestes construccions lèxiques, ens caldria fer un estudi de freqüències en documents de naturalesa similar.

34. L'any vint del regnat de Lotari, comptat a partir de la seva coronació, el 12 de novembre de 954, o del seu reconeixement oficial a la Marca cap el maig de 955, correspon al 974 (Gaspar FELIU, *La cronología según los reyes francos en el condado de Barcelona, siglo X*, «Anuario de Estudios Medievales», VI, Barcelona 1969, p. 441-463).

Expressem, doncs, en fer aquesta selecció de mots el que és una simple impressió personal a partir d'un coneixement general, no quantitatiu, del lèxic dels documents del segle X als comtats catalans.

La relativa abundor d'adjectius i verbs, unida a la repetició de consonàncies o al·literacions, que trobem en l'acta, és també un dels fenòmens més característics, de l'estil literari del comte-bisbe. Hem destriat els exemples següents: *resurgens... considens... habens; degentibus... militantibus; favoraliter... universaliter; tridica atque viridica; fas Dei famulis; morigeris monachis; opitulatione... completionis; conservaretur... tenetur... frustratur... conferuntur... donantur... subtrahitur... tollitur; praesumpserit... tentaverit... correxerit... venerit; arceatur... feriat... cogatur... tradatur; i adinstar istorum transgressorum.*

Com l'estilista que ha reïxit a trobar fórmules que li complauen i no resisteix la temptació d'emprar-les una mica reiteradament, potser caient en un cert manierisme, Miró té expressions de ritme i consonància molt marcades que es repeteixen en aquest i en quasi tots els seus documents. Tal és la construcció *voluit vocitare vetustas*, de regust clàssic.

El comte-bisbe, que com hem dit i repetit era un virtuós del lèxic, talment com un escriptor modern sabia trobar sinònims que li permetien fer combinacions diferents i expressar unes mateixes idees o conceptes sense necessitat de repetir les mateixes paraules o construccions. Així quan ha de qualificar els bisbes consagrants de Cuixà empra fórmules variades: Sunyer d'Elna és *venerandus*; Miró de Girona, *perhumilis episcopus*; Fruia d'Osona, *egregius pontifex*; Guisad d'Urgell, *eximius antistes*; Isol de Tolosa, *reverentissimus presul*; Bernat de Coserans, *egregius opilio*, i Francó de Carcassona, *eximius pastor*.

A més d'estilista, com a bon eclesiàstic, Miró devia ser una mica exegeta. El cas és que coneixia bé la Bíblia i sembla probable que les imatges brillants i vigoroses de molts passatges de l'Antic Testament li avivessin la sensibilitat literària. Podem imaginar que, seduït per la lectura, retenia de memòria mots, frases, versicles i paràgrafs sencers de les Escripures que, amb habilitat, introduïa en els seus textos, sense rompre el discurs ni distorsionar la unitat estilística. Són d'exhumació bíblica alguns passatges de la part final de l'acta de consagració de Cuixà (part numerada amb un IV), on s'introdueixen imatges de força dramàtica i certa bellesa literària, es juga amb comparacions o metàfores, amb les consonàncies i amb la juxtaposició de conceptes oposats. El primer d'aquest passatges d'origen bíblic és aquell on es descriu l'infern com un lloc *ubi vermes non moriuntur, et ignis non extinguitur, et ubi de calore ignium transibunt ad aquas nivium, et ubi foetorem intolerabilem et indecibilia tormenta transgressores sustinent* (és a dir, l'infern és el lloc «on els cucs no es moren, i el foc no s'extingeix, i on -els condemnats- passaran del calor del foc al fred de les aigües gelades, i on els pecadors suporten una fetor intolerable i uns turments indescriptibles»). En aquest text s'hi poden reconèixer mots i imatges de diferents passatges bíblics potser amb alguna aportació personal del comte-bisbe, que, si més

no, va saber combinar amb eficàcia els models que adaptava.

La descripció de l'infern com un lloc *ubi vermes non moriuntur, et ignis non extinguitur* procedeix de Marc (*Quod si oculus tuus scandalizat te, eisce eum; bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis ubi vermes eorum non moritur, et ignis non extinguitur*, Mc 9, 46-47), el qual el seu torn deu seguir a Issaies: *Et egredientur, et videbunt cadavera virorum qui praevaricati sunt in me; vermes eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur* (Is. 66, 24). També la imatge del *gehena*, l'infern, com el lloc *ubi de calore ignium transibunt ad aquas nivium*, és adaptació d'un versicle del Llibre de Job on es llegeix *Ad nimium calorem transeant ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius* (Job 24, 19).

És probable, finalment, que el paràgraf següent (*foetorem intolerabilem et indebita tormenta transgressores sustinent*) sigui bien original del comte-bisbe, encara que també s'hi puguin trobar reminiscències bíbliques. Recordem que a la Bíblia també són freqüents les referències a la fetor que desprenen els cadàvers dels enemics de Jahvè i als turments que pateixen a l'infern: *Interfecti eorum proiciuntur, et de cadaveribus eorum ascendet foetor...* (Is. 34, 3), i *Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum* (Lc. 16, 27-28).

Des del punt de vista literari, la part més bella (i menys original!) d'aquest text és aquella en la que s'amenaça als infractors dels canons establerts amb les mateixes penes que el Salm 82 atribueix als enemics d'Israel: *et super penas quas assidue Sancta Dei Ecclesia in psalmo transgressoribus canit*. Els versicles 14-19 del Salm 82, que Miró introduí en la part quarta de l'acta, diuen així:

- 14 *Deus meus, pone illos ut rotam,
Et sicut stipulam ante faciem venti.*
15 *Sicut ignis qui comburit silvam,
Et sicut flamma comburens montes;*
16 *Ita persequeris illos in tempestate tua,
Et in ira tua turbabis eos.*
17 *Imple facies eorum ignominia,
Et quaerent nomen tuum, Domine.*
18 *Erubescant, et contrubentur in saeculum saeculi,
Et confundantur, et pereant.*
19 *Et cognoscant quia momen tibi Dominus.*

Probablement el comte-bisbe va inserir de memòria aquests versicles en l'acta; això i la necessitat d'adaptar el text a les necessitats del seu discurs, deuen explicar les variants que hi trobem. Transcribim a continuació els versicles de l'acta amb les variants introduïdes per Miró:

- Eis... involuantur etiam in penis ut rota,
Et transeant sicut stipula ante faciem venti.*
15 *Sicut ignis qui comburit silvam,*

*Et sicut flamma comburit montes,
 16 Ita persequatur illos Omnipotens Deus in tempestate sua
 Et in ira sua exturbet eos.
 17 Impleat facies eorum ignominia,
 Et querant nomen Omnipotentis Dei.
 18 Erubescant, et conturbentur in saeculum saeculi,
 Et confundantur, et pereant.
 19 Et cognoscant quia nomen illi Dominus.³⁵*

En els escrits del comte bisbe no falten tampoc les imitacions dels clàssics llatins. Regust clàssic té, per exemple, aquell paràgraf en que Miró Bonfill explica la mort del seu germà, el comte Sunifred, que deixà l'obra de construcció de Cuixà inacabada: *abbate quoque monachisque cum adminiculo eidem principi assidue incepto iam opus desudantibus, fatali casu ab hac vita idem princeps subtractus, percepturus dignum operis sui fructum migravit ad Christum*. Observem de prop la construcció d'aquest paràgraf que sembla recordar construccions similars d'autors llatins com Titus Livi: primer hi ha un participi absolut que expressa concomitàncies amb algun fet (és el *desudantibus*); després, l'expressió *fatali casu* de sabor clàssic; a continuació, l'oració principal o idea central que es vol comunicar (*ab hac vita subtractus... migravit ad Christum*); i finalment el *dignus* que, juntament amb un participi de futur, fa referència a la glòria del difunt. Tanmateix, regust clàssic no vol dir necessàriament perfecció clàssica.

En aquesta acta de Cuixà hi ha oracions sense subjecte, temps verbals inadequats, concordances incorrectes i oracions en què un verb de voluntat va seguit d'un *quia* en lloc d'un *ut*. El bisbe-comte, si les còpies i transcripcions dels documents de què disposem són correctes, es permetia moltes llicències. I l'acta de consagració de Cuixà, gramaticalment i sintàcticament, no és pas el més descurat dels seus textos.³⁶ És possible que, com autor, Miró es limités a dictar de viva veu o a redactar uns esborranys que després els escriptors haurien d'ordenar i copiar, enllaçant les parts. En aquest supòsit, el comte-bisbe, encara que ufanós del preciosisme lèxic i de l'ampul·lositat de la sintaxi, que deixava bocabadats els contemporanis, devia ser més un home d'acció que de contemplació. Estilista, diríem que per accident, sense clara voluntat literària, Miró, que sapiguem, ha deixat unes poques actes de consagració i dotació, documents de «gestió» que només de passada poden expressar pretensions literàries. El comte-bisbe les devia dictar, dèiem, però potser ja no les polia, si bé volia deixar constància de què n'era l'autor, i per això, abans de la signatura, hi redactava aquelles complicades fórmules de datació que no tenen els documents coetanis i que a ell el divertien.

35. La comparació s'ha establert entre el text de l'acta de Cuixà, segons Marca —vegis la nota 24—, i el text de la *Biblia Sacra iuxta Vulgatam Clementinam*, ed. preparada per A. COLUNGA i L. TURRADO, «Biblioteca de Autores Cristianos», n.º 14, Madrid, 1965.

36. L'acta de consagració de Ripoll del 977 potser és el més correcte dels escrits de Miró. Vegis el treball citat a la nota 14.

Tanmateix, tot té un començament i Miró deu tenir el mèrit de ser el mestre directe o indirecte (a través dels escrits) dels lletraferits de l'Any Mil: de Garnias de Cuixà, de l'abat-bisbe Oliba (el seu nebot) i dels monjos de l'escola de Ripoll del segle XI. Introducitor del preciosisme literari a Catalunya, els seus deixebles allargarien el camí porse en excés: a l'acta de Cuixà hem comptat tres superlatius (*beatissimi, clarissimi, nefandissimo*); en el mateix espai, el seu nebot, Oliba, n'hauria escrit molts més, si bé, per contra, hauria estat més curós amb la gramàtica i la sintaxi.³⁷

Miró no solament era escriptor sense proposar-s'ho, sino també poeta, i segurament sense esforç. Devia haver après mètrica a l'escola de Ripoll on el segle XI va excel·lir una escola poètica encapçalada o impulsada per l'abat Oliba.³⁸ L'aprenentatge de la versificació devia haver calat a fons i el comte-bisbe, amb el ritme interioritzat, se li escapaven hexàmetres, pentàmetres i dístics que apareixen barrejats en la prosa de documents tant poc poètics com aquestes actes de consagració i dotació de temples i monestirs.³⁹

Conclusions

Un home és ell mateix i la seva circumstància, i Miró és probablement una bona imatge de la Catalunya tardo-carolíngia i del seu món. D'ell es devia esperar que fos més governant (en la diòcesi i el comtat) que literat, perquè la feina dels jerarques del seu temps a la vella Marca Hispànica passava sobretot per construir uns poders polítics i eclesiàstics locals, substituïtors dels carolíngis, massa febles i, per tant, massa llunyans. Uns poders locals, els dels comtes i bisbes, que havien d'escollir entre la marxa política en solitari, la recerca de noves vinculacions o potser noves fórmules de relació político-eclesiàstica. Les relacions italianes de la Casa de Cerdanya (del comte Sunifred, que va anar a Roma el 951; del seu germà el comte Oliba, que hi va anar el 968 i s'hi va quedar —a Montecassino— el 988; i del petit de la família, el comte-bisbe Miró Bonfill, que hi va anar el 979 i el 981)⁴⁰ formen part d'aquesta recerca de vincles, però també d'un món que s'allunya a passes de gegant del món antic i del seu somni de poders universals. Encara a Roma Miró va poder conèixer el nou emperador, Otó II, però, més enllà del desig d'una cristiandat unida, devia adonar-se de que aquest sobirà germànic no era August ni Carlemany, i que difícilment podia refer la unitat política d'Occident. Mentre que eclesiàsticament i per la fe Roma podia ser la unitat, i ho era per obra de jerarques com els catalans que hi pelegrinaven i (com el comte-bisbe mateix) escollien de subjectar-hi llurs pròpies

37. A. M. MUNDÓ, *Recherches sur le traité du moine Garnias*, p. 66.

38. Lluís NICOLAU D'OLWER, *L'escola poètica de Ripoll en els segles X-XIII*, «Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans», VI (Barcelona 1915-1920), p. 3-84.

39. A. M. MUNDÓ, *Recherches sur le traité du moine Garnias*, p. 66.

40. Ramon d'ABADAL, *Els primers comtes catalans*, Barcelona, 1961, p. 302-312.

fundacions monàstiques, políticament, en canvi, no hi havia fórmula universal per aquell món en procés de feudalització, és a dir, de dissociació. Per aixó, al cap i a la fi, Miró aplicà les eines de què disposava, entre les quals –per qué no?– les intel·lectuals (les que aprengué quan era un jove destinat a la carrera eclesiàstica), a la construcció del poder del seu llinatge. Destacar literàriament, essent comte i bisbe, pot ser una forma d'ornar el poder, mentre que dir i escriure que els comtes ho són per gràcia de Déu, refer la memòria genealògica del llinatge comtal i cantar-ne les excel·lències, com fa Miró, és ben segur una forma d'apuntalar el poder. Però, quin valor literari pot tenir tot aixó?

A un cert nivell, la cultura deu ser un baròmetre de la marxa política, i Miró i els seus escrits és potser el més important que dona Catalunya en el terreny de la lletra el darrer quart del segle X. Poca cosa, es pensarà, però tot és relatiu. Als comtats catalans no hi ha una monarquia, un poder reial fort i important; no hi pot haver, doncs, focus literari notable; almenys no hi pot haver producció historiogràfica d'embalum. Però, amb peculiaritats, el que passa a Catalunya deu ser revelador d'una tendència més general. La crisi de l'Imperi carolingi i la seva pretesa substitució per l'Imperi dels Otons no va comportar tant un desplaçament del centre motor de la producció cultural com una tendència a l'esmicolament de la producció cultural, en correspondència amb l'esmicolament de l'espai polític. Al temps brillant del renaixement carolingi (segle IX), que vol dir relativa acumulació central de poder econòmic, polític i cultural, li succeeix el segle X una desacumulació i un inici d'acumulació local. Miró pertany al temps d'aquesta transició. Home de curiositat intel·lectual i dotat per a la lletra, les obligacions dels càrrecs (com li va passar al seu nebot l'abat-bisbe Oliba) i la manca de caliu no li devien permetre d'esplaiar-se com escriptor. Tanmateix, a Catalunya, té el mèrit del peoner, i així el podem considerar el mestre o, més sencillament, el precedent d'aquells clergues del segle XI que, mimats per uns prínceps ja més forts, van poguer desenvolupar millor llurs potencialitats culturals.

Un home, dèiem, és ell i la seva circumstància; per concloure afegirem que d'aixó en resulten els seus mèrits i servituds.

APÈNDIX I

[1] Postquam salvator erpigena omnium inefabiliter calcata morte resurgens et exuvios atris raptas de fauce profundi, evehit excelsum quicquid suscepit ab imis, et secum quod sumpsit ad dexteram genitoris considens, habensque nova pompa triumphi, bisenos primum selectos divino et consubstantiali irradiatos spiritu viros quadrifido destinavit in climate, ut terrigenis fidem praemonstrarent sydereo recto colle scandere ad regna. At ipsi thearchica cum gratia domini sui solerter adimplentes munia, omnigena populorum essera mansuefacta corda Christi favorabiliter manciparunt jugo. Exin tridica atque virídica quibusque ut fas Dei famulis universaliter promulgata, cum jam jamque symbolica divini numinis farta passim repleta forent horrea, nonnulli per universa climata longe lateque

Ecclesias construxerunt, suisque rebus easdem ditaverunt, ut clericorum monachorumque coetibus ibidem degentibus Deoque militantibus suorum sustentarentur alimentis, et egenorum necessitates eorum pellerentur opibus vel adjumentis. Quorum vestigia imitantes omnes orthodoxi sinu matris Ecclesiae educati, eorumque documentis imbuti, opitulatione superni juvaminis sulti, firmiter sancteque prout potuere tenuerunt.

[II] Proinde igitur Princeps quondam Soniefredus divino afflatus spiramine inter ceteros specialiter elegit quendam coenobiolum in honore Domini et invocatione almi ac beatissimi archangeli Michaelis in valle Confluentana in locum quem Coxanum dudum voluit vocitare vetustas situm, et licet exili fabrica constructum, gazis tamen fecit illum non mediocrem, monachis quoque undecunque collectis Abbatem juxta morem regulae ibidem constituit atque sublimavit, cujus morigeris monachi famularentur obsequiis. Illis quoque absentibus, locavit ibi Abbatem egregium nomine Guarinum, qui ceu ut sydus lucidum affatim vibrare satagit cosmum. Praelibata igitur Ecclesia sancti Michaelis prius angusto fabricata fuerat machina gyro, quo neque tunc poterat plebs veneranda capi. Sed bonae rei consultum et praesentis habetur vitae subsidium et aeternae remunerationis expectare cernitur praemium. Ob id ergo idem Princeps cum conniventia sui proprii Pontificis ceterorumque Episcoporum, Abbatum, clericorum, plebiumque fidelium, colligens consilium, ut quia praefata Ecclesiola in loco congruo in honore beati archangeli Michaelis honorabile construeret templum. Sed nec angusta prius subtraxit sana idem Princeps vel Abba; sed assidue in prisco peragens cerimonia templo, donec rite sequens consummaretur opus. Abbate quoque monachisque cum adminiculo eidem Principi assidue incepto jam opus desudantibus, fatali casu ab hac vita idem Princeps subtractus, percepturus dignum operis sui fructum migravit ad Christum. Cujus omnipotens suis non reddat debita culpis; sed per interventum praedicti archangeli eluat probra omnipotens pater, et vitae crimina tollat. Successerunt igitur huic fui duo clarissimi fratres: qui prompti amore pio, coeptum jam opus, prout potuere, adjuvare satagerunt. Abbas quoque, monachique, cum auxilio supradictorum Principum in hujusce opere assidue laborantibus, cum opitulatione Dei omnipotentis perducunt coeptum opus ad diem completionis.

[III] Solerti igitur cura hoc egerunt praedicti Principes vel Abba divino spirati flamine; et juxta septem dona spiritus sancti, septem in hoc templo erexerunt altaria, septemque Episcopos congregaverunt, qui praelibatum templum vel altaria annuente Deo venerabiliter dedicarunt. Nam haec sunt nomina horum Episcoporum. Suniarius, utpote sancta sedis Elenensis Ecclesiae venerandus, in cujus diocesi praelibata Ecclesia constructa esse videtur. Miro sanctae sedis Gerundensis Ecclesiae perhumilis Episcopus, ad cujus ditionem una cum fratri suo domni Olibani Comitis ipse pertinet locus, Fruia sanctae sedis Ausonensis Ecclesiae egregius Pontifex. Vvisadus sanctae sedis Vrgellentis Ecclesiae eximius antistes. Isolus sanctae sedis Tolosanensis Ecclesiae reverentissimus Praesul. Bernardus sanctae sedis Coseranensis Ecclesiae egregius opilio. Franco sanctae sedis Carcassensis Ecclesiae eximius pastor.

[IV] Hii septem Episcopi, Dei altitonantis misericordia annuente, sub Principe domni Olibani suaeque conjugii domnae Ermengardae, praefatum templum vel altaria dicarunt, statuentes etiam sub anathematis vinculo ut nullus ex rebus hujus coenobii aliquid abstrahere attentet. Quia itaque omnis ecclesiasticae rei quantitas sicut remedium veniae tribuit conferenti, ita damnum vitae praeparat fraudatori, devotio etenim uniuscujusque sicut gratanter votum contulit Deo, ita definivit quod plenitudo votorum conservaretur in loco, in

quo videlicet si consolata tenetur, manet gratia offerentis, ita si frustratur, imminet pernicies defraudantis, ideo notum fieri volumus omnibus fidelibus sanctae Dei Ecclesiae quia quae Ecclesiae conferuntur, Christo donantur, et quicquid Ecclesiae subtrahitur, Christo tollitur. Cum igitur omnia quae Dei Ecclesiae conferuntur, ejus sint, qua insania agitur ut de manu Dei quis auferat quod nonnullis oppositionibus se tenere contendat. Ne igitur inaudita praesumptio, hoc est, invasione templi fiat, omnes nos septem Episcopi sub anathematis vinculo id fieri prohibemus. Quod si quis nostra monita temerare praesumpserit, et aliquid ex rebus hujus coenobii juste ibidem conlatis subtrahere tentaverit, et male distraeta confusione restituat, et nisi se correxerit, et ad satisfactionem eidem Ecclesiae humiliter venerit, a liminibus sanctae Dei Ecclesiae arceatur, et insuper sacrilegii ultione feriat, et secundum leges mundanas ut sacrilegus componere cogatur, et cum Iuda nefandissimo traditore, qui ea quae Domino mittebantur asportabat, flammis atrocibus infernalibusque tradatur, Datan et Abiron contemnentibus legis divinae iudicium sentiat, et nisi se correxerit, ad instar istorum transgressorum cruciandus perenniter in infernum vivus descendat; ubi vermes non moriuntur, et ignis non extinguatur; et ubi de calore ignium transibunt ad aquas nivium; et ubi foetorem intolerabilem et indicibilia tormenta transgressores sustinent; et super poenas quas assidue sancta Dei Ecclesia in psalmo transgressoribus canit..... involvantur etiam in poenis ut rota, et transeant sicut stipula ante faciem venti; sicut ignis qui comburit silvam, et sicut flamma comburit montes, ita persequatur illos omnipotens Deus in tempestate sua, et in ira sua exturbet eos. Impleat facies eorum ignominia, et quaerant nomen omnipotentis Dei. Erubescant et conturbentur in seculum seculi, et confundantur, et pereant. Et cognoscant quia nomen illi Dominus, et ipse Deus omnipotens ulciscens sanctae Ecclesiae in secula seculorum. Omnes igitur maledictiones veteris ac novi testamenti illis transgressoribus superveniant; et nisi se correxerint, poenas et in hac vita et in futuro superluant. Et ut haec scriptura vel excommunicatio firmiorem obtineat roborem, nos supradicti septem Episcopi manibus nostris subterfirmamus, Clericis et ceteris ordinibus sanctae Dei Ecclesiae roborare optamus subscriptionibus et signis.

[V] Acta est igitur haec scriptura vel dedicatio retro Kalendarum mensis Octobris, elapsis dominicae trabationis annis bis novenis jubileis lustrisque tricenis, Indictione terna, anno bis deno Leutario Francorum Rege praesidente regno.

Acta de Consagració de Cuixà, 974
P. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. 119.